

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

В.С. ВЕЛИКОЧИЙ,

доктор історичних наук,
професор кафедри туризмознавства і
краєзнавства, директор Інституту туризму
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ

ІВАН ФРАНКО І СТАНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРНО- ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ (до 160-ти річчя від дня народження)

Культурно-історичний простір існування кожної нації мусить бути наповнений знаковими постатями, з якими можна було б ідентифікувати її саму. Таким без зайвого глорифікування і натягнутості є Іван Якович Франко, 160-річчя з дня народження якого ми відзначаємо цього річ. “Вічний революціонер”, “Каменяр”, “галицький лірик” Іван Франко, без сумніву, є одним з найвидатніших українських письменників, філософів, поетів, вчених, громадських діячів. Творчість письменника стала об’єктом і предметом досліджень наукових розвідок не одного вченого. До його наукового спадку звертаються не лише філософи, філологи, мовознавці, історики, етнографи, педагоги, але навіть представники так званих природничих, точних наук. Це свідчить, насамперед, про глибину наукових пошукувань І.Франка, їх масштабність, енциклопедичність.

Як і будь-яка непересічна особистість, постать “велета духу” Івана Франка отримала чимало оцінок. Тут спостерігається навіть певна контрверсійність: від відверто глорифікаційних [1] – до скептично-іронічних, навіть цинічних. Наголосимо на тому, що такий підхід мав місце ще під час його життя, в тому числі і в середовищі української політичної, літературної, культурної еліти (до прикладу, достатньо негативну оцінку отримала вступна стаття вченого до польського перекладу його збірки “*Obrazki galicyjskie*” з вуст одного з тогочасних лідерів українського національного руху Ю.Романчука [2, С.198]).

Відомий сучасний український вчений Леонід Рудницький, перу якого належить не одне дослідження творчості поета, прослідковує еволюцію, до прикладу, Української Греко-Католицької церкви у її ставленні щодо вивчення творчості Івана Франка. “Розглядаючи хронологічно відношення провідників Церкви до Франка,- пише вчений,- можна спостерегти певне *crescendo* – зріст зацікавлення поетом зі сторони Церкви. Шептицький... є категорично проти всяких заборон займатися спадщиною І. Франка; Сліпий захоплював її

вивчати, а Гузар активно діє, перебирає ініціативу, організуючи конференцію, і робить це з почуття патріотичного обов'язку та пошани до спадщини великого, хоч і контроверсійного, поета і культурного діяча» [3, С.55].

Сьогоднішня українська наука намагається позбавитися нашарувань емоційного й ідеологічного характеру, відмовитися від “ідолопоклонства” визначним постатям, в тому числі й Франковій, показати її крізь призму історії повсякденності [4]. Однак неоціненний вклад І.Франка в українську культуру, науку, письменство, філософію не заперечував і не заперечує навіть жоден з його недоброзичливців.

Дозволимо собі зацентувати увагу й на тому, що Івана Яковича Франка слід вважати одним з фундаторів становлення культурно-пізнавального туризму в Україні, зокрема Галичині. Здійснюючи ще в ранньому дитинстві, а пізніше учнем Дрогобицької гімназії та студентом Львівського університету мандрівки Прикарпаттям і в Карпати, Іван Франко усвідомив велике науково-пізнавальне й національно-патріотично значення подорожей [5, С. 21].

Свою першу далеку мандрівку І. Франко здійснив ще у 1874 р., коли був учнем Дрогобицької гімназії. Пізніше про це “Великий Каменяр” писав: “Ця маленька мандрівка дала мені пізнати трохи більше світу й людей, ніж я знав досі” [6, с. 118].

У студентські роки І. Франко також багато мандрував. Організовував подорожі, походи, мандрівки та екскурсії. Активна участь у “Мандрівному комітеті”, що діяв при товаристві “Академічна бесіда”, спонукала його до думки про те, що краєзнавчий матеріал набуде більшої ваги в разі його систематизації та аналізу. З цією метою 1893 року він організував “Кружок етнографічно – статистичний для студіювання життя й світогляду народу”, а згодом - “Кружок для устоювання мандрівок по наших краях” [7, с. 31].

Обґрунтовуючи причини та необхідність таких мандрівок, І. Франко пише, що сучасна українська студентська та гімнастична молодь повинна наслідувати справу будителів народних душ українців Галичини – діячів “Руської трійці”, які побували в усіх закутках нашого краю, збирали фольклор, вивчали народ, його минувшину, несли струмись просвіти. Отже, на думку вченого, ці подорожі мають бути пізнавальними і для мандрівників, які повинні нести знання мешканцям краю [8, с. 22].

Відзначаючи навчально-виховну функцію мандрівництва, І. Франко привертав увагу до політики таких розвинутих країн, як Німеччина, Данія, Швеція, в яких подорожування рідним краєм було одним з важливих предметів шкільного навчання [9, с. 49].

Поряд з подорожуваннями по рідному краї, його вивченні, вчений ставив проблему розвитку туристично-краєзнавчого руху. Вивчення краєзнавства в школі на думку І. Франка, дає “змогу... знати своє найближче оточення, знати минуле і сучасне свого народу і відчутти себе живим і свідомим членом живого, свідомого і об'єднаного організму” [6, с. 116].

Усвідомлюючи унікальне значення туристсько-краєзнавчої роботи для виховання учнів, українські школи та гімназії почали впроваджувати її в

позакласний навчально-виховний процес, проводити прогулянки, мандрівки та екскурсії по рідному краю [10, с. 87].

Ідеї, висловлені Іваном Франком, набули свого продовження і розвитку у працях українських вчених наступних поколінь. Так, про велике пізнавальне значення краєзнавства у вихованні молоді вказував М. Гавдяк. Зокрема, він писав: “Пізнання природи, вглиблення в тайни її життя мусить довести, особливо молодих, до глибоких перемін у її чуттєвому наставленні до природи. Вони навчаться цінити скарби природи своєї Батьківщини, що більше, навчаться також любити і дорожити ними, як найбільшим народнім добром. Ідеї краєзнавства мусять остаточно спрямувати нас на шлях зберігання рідної природи, що є зараз одним із головних чинників освіти молоді” [9, с. 7].

Сучасний вчений, дослідник “Пласту” Б. Савчук відзначав, що “мандрівництво стало головною основою для таборування, становило цілісну систему з власною ідеологією та методикою, що мала забезпечити не лише формування, а й перевірку всіх необхідних для пластуна моральних, фахових і фізичних якостей, а також рис характеру. Для цього використовувався широкий арсенал форм та засобів: внутрішня таборова служба та обрядовість, ігри, гутірки, ватри, різного роду урочистості тощо” [11, с. 152].

На думку вченого, в системі пластового виховання мандрівництву і таборуванню, що були в тісному взаємозв'язку, надавалося надзвичайно великого значення. Вважалося, що лише з них розпочиналося справжнє пластування, бо саме вони створювали всі необхідні умови для вишколу. Мандрівка і табір – це водночас і добровільне переборення труднощів, і найкращий спосіб загартування тіла й духу, це пізнання рідного краю та наближення й злиття з природою. Вони давали усе, до чого прагнув молодечий здоровий дух, вони давали ідеальне середовище для плекання справжнього пластуна [11, с. 149].

Таким чином, творча спадщина Івана Франка в царині туристично-краєзнавчої діяльності є реальним підґрунтям для твердження про вченого, як одного з фундаторів самодіяльного й культурно-пізнавального туризму, національної туристичної діяльності загалом.

Список використаних джерел:

1. Крушельницький, А. Іван Франко (поезія) [Текст] / Антін Крушельницький. - Ляйпціг-Коломия: Галицька Накладня Якова Оренштайна в Коломійі, 1913.- 279 с.

2. Гнатюк, М. Іван Франко в українському літературному житті 90-х років XIX століття [Текст] / Михайло Гнатюк // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 21: Scripta manent. Ювілейний збірник на пошану Богдана Якимовича / [гол. редколегії Микола Литвин, упоряд. Олександр Седляр, Наталя Кобрин]; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2012. – С.197-208.

3. Рудницький, Л. Іван Франко й Андрей Щептицький: до історії взаємопізнання двох велетнів духа [Текст] / Леонід Рудницький // Іван Франко - дух, наука, думка, воля: матеріали Міжнародного наукового конгресу, присвяченого 150-річчю від дня народження Івана Франка, Львів, 27 вересня-1 жовтня 2006 р. Vol. 1. Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008, С.54-66.
4. Грицак, Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856-1886) [Текст] / Ярослав Грицак - Київ: Критика, 2006. - 632 с.
5. Франко, П. Прогульки і таборування [Текст] / П. Франко // Шлях виховання й навчання. Кн. I. - [Б. м. : б. в.], 1937. - С. 21-24.
6. Франко, І. Галицьке краєзнавство [Текст]: Зібр. творів: у 50 т. / І. Франко. -К.: Наукова думка, 1986. - Т. 46. - Кн. 2. - С. 116-150.
7. Костриця, М. Внесок Івана Франка в розвиток географічного краєзнавства [Текст] / М. Костриця // Краєзнавство. Географія. Туризм. - 2006. - № 27-28. - С. 30-34.
8. Бейдик, О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України : методологія та методика аналізу, термінологія, районування [Текст] / О.О. Бейдик. - К.:ВПЦ "Київ. Ун-т", 2001. – 395 с.
9. Гавдяк, М. Завдання українського краєзнавства [Текст] / М. Гавдяк // Наша Батьківщина. - Львів: [б. в.], 1997. - Ч. 1. - С. 4-9.
10. Луцький, Я. Український краєзнавчо-туристичний рух у Галичині (1830-1939 рр.) [Текст] / Я. Луцький. - Івано-Франківськ: [б. в.], 2003. - 160 с.
11. Савчук, Б. Український Пласт 1911-1933 рр. [Текст] / Б. Савчук. - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1996. - 264 с.